

คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21

สู่การขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษา

The characteristics of school administrators of the 21st century
to propel the quality of education

กนกอร อุ่นสถานนท์

บทคัดย่อ

ผู้บริหารสถานศึกษามีความสำคัญอย่างยิ่งเนื่องจากเป็นผู้ที่กำหนดทิศทาง แนวทางในการผลิตประชากรให้มีคุณภาพ ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีคุณลักษณะที่จะนำไปสู่ความสำเร็จก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมอย่างมีคุณภาพในศตวรรษที่ 21 ประกอบไปด้วย การเป็นนักคิดสร้างสรรค์ การคิดวิเคราะห์ การเป็นนักสื่อสาร การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ การคิดบวก การเชื่อมั่นในตนเอง การมุ่งมั่นพากเพียร เป็นนักประกอบการและสร้างสรรค์นวัตกรรมทางเทคโนโลยี นักสร้างแรงบันดาลใจ และการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี นำไปสู่การขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าประสงค์ด้วยการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ การใช้เทคโนโลยีเข้าถึงองค์ความรู้ และการสร้างระบบเครือข่ายการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้ มีทักษะ และสมรรถนะ เพื่อนำไปสู่การขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาไทย

คำสำคัญ: คุณลักษณะ, ผู้บริหารสถานศึกษา, คุณภาพการศึกษา, ศตวรรษที่ 21

Abstract

School administrators are very important to education system as they are the people who sets the direction and guidance of the quality features which should lead to success that paces equally with the immediate change of the society of the 21st century that consists of a creative thinker, analytical thinker, a communicator, a learning community, positive thinking, self-confidence, dogged determination, an entrepreneur of technological innovations, inspiration creator, and a role model. Its objective is to drive the quality of education with the use of technology to access knowledge, to establish a network of teachers and staffs to develop their personal knowledge, skills and competencies in order to propel the quality of Thai education.

Keyword: Characteristics, Administrators, Quality of education, The 21st century

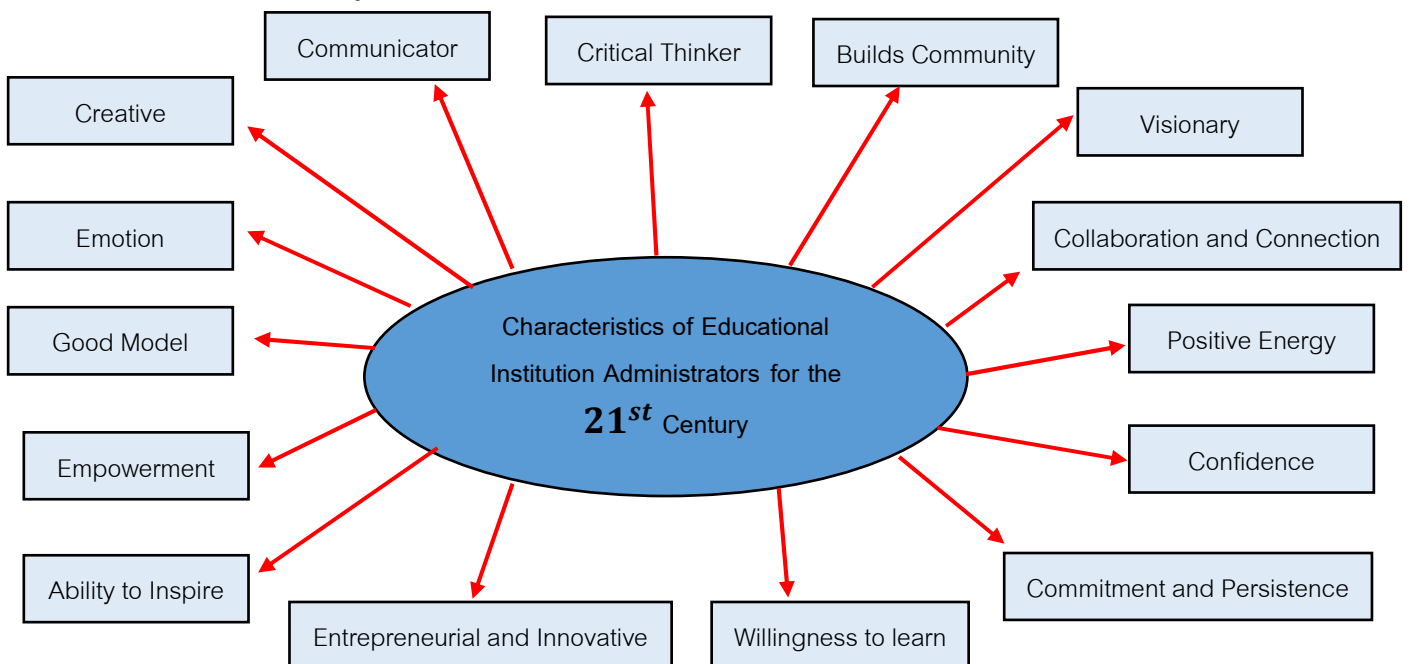
บทนำ

ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ที่มีหน้าที่ในการดำเนินการให้บุคคลในองค์กรทางการศึกษาดำเนินงานร่วมกันให้บรรลุเป้าหมายของการจัดการศึกษา ด้วยการกำหนดทิศทาง การวางแผน กำกับ ติดตาม และประเมินความสำเร็จของงาน ที่ได้รับความเคารพนับถือจากผู้ร่วมงานรวมถึงเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติงานและการดำรงชีวิต สามารถให้ความช่วยเหลือให้คำแนะนำต่าง ๆ กับผู้ร่วมงานให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล ผู้บริหารสถานศึกษามีความสำคัญอย่างยิ่งเนื่องจากเป็นผู้ที่กำหนดทิศทางแนวทางในการผลิตประชากรให้มีคุณภาพ โดยจุดเริ่มต้นของประชากรที่มีคุณภาพส่วนใหญ่จะเริ่มจากการ

ได้รับการศึกษาเพื่อพัฒนาประเทศ จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่3) พ.ศ. 2553 ใน มาตราที่ 11 บิดามารดา หรือผู้ปกครองมีหน้าที่จัดให้บุตรหรือบุคคลซึ่งอยู่ในความดูแลได้รับการศึกษาภาคบังคับตามมาตรา 17 และตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนได้ได้รับการศึกษานอกเหนือจากการศึกษาภาคบังคับตามความพร้อมของครอบครัว จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติที่กล่าวมาข้างต้นนี้จะเห็นได้ว่า สถาบันการศึกษาก็มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าสถาบันครอบครัว ซึ่งประชาชนที่ได้รับการศึกษาจะมีคุณภาพชีวิตที่ดีจากการนำความรู้ไปประกอบอาชีพเลี้ยงดูตนเองและครอบครัว นอกจากนี้การศึกษายังทำให้ผู้ที่ได้รับการศึกษามีจริยธรรม คุณธรรม สร้างเสริมให้สังคมมีความสงบสุข เมื่อประชาชนมีความรู้ มีคุณธรรมก็ส่งผลให้ประเทศชาติมีความเจริญรุ่งเรืองทัดเทียมกับอารยประเทศ รวมถึงความภาคภูมิใจในความเป็นไทยที่ทำให้ชาติไทยเฟื่องฟูมั่นคงต่อไป ซึ่งในปัจจุบันสังคมได้เปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศ การสื่อสาร เศรษฐกิจและสังคม ดังนั้นผู้กำหนดทิศทางการบริหารการศึกษาจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะขับเคลื่อนพัฒนาประเทศให้มุ่งไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน โดยผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีคุณลักษณะที่นำพาให้สถานศึกษามุ่งไปสู่ความสำเร็จก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมอย่างมีคุณภาพในศตวรรษที่ 21

คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21

คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่จะนำไปสู่การขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษานั้น จะต้องสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในสังคมโลก ที่เป็นยุคแห่งการเรียนรู้ในและเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 จะต้องมีความรู้คุณลักษณะที่เป็นผู้นำทางการศึกษาจากแนวคิดของ Maxine (2015) Gerald Aungus (2012) และGeorge Couros (2010) ซึ่งได้เขียนบทความ Top 10 Characteristics of Successful 21st Century School Leaders:21st Century Administrators: New Roles, New Responsibilities และThe 21st Century Principal โดยบทความทั้ง 3 เรื่องนี้มีใจความสำคัญเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพในศตวรรษที่ 21 ครวมดังนี้

ภาพที่ 1 Characteristics of Educational Institution Administrators for the 21st Century
ที่มา: Maxine (2015), Gerald Aungus (2012), George Couros (2010)

1. Creative ผู้บริหารจะต้องเป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล สามารถกระตุ้นให้ผู้ใต้บังคับบัญชา มีความสร้างสรรค์ผลงานให้มีคุณภาพมาตรฐานตามต้องการเพื่อประโยชน์สูงสุดของผู้เรียน และองค์กร ทั้งในส่วนของบริหารจัดการและการจัดการเรียนรู้สร้างสรรค์แปลกใหม่
2. Communicator ผู้บริหารจะต้องเป็นนักสื่อสารที่จะเชื่อมโยงข้อมูลกระจายข่าวสารได้ถูกต้อง ชัดเจน รวดเร็ว เพื่อให้ผู้รับสารสามารถเข้าใจได้ตรงกันและปฏิบัติงานร่วมกันได้ตรงตามวัตถุประสงค์ และนอกจากนี้ ผู้บริหารจะต้องเป็นผู้ส่งสารในการมอบหมายหรือสั่งการแล้วนั้นก็ยังต้องเป็นผู้รับสารที่มีประสิทธิภาพด้วย
3. Critical Thinker เมื่อผู้บริหารรับทราบข่าวสาร ข้อมูลต่าง ๆ ก็จะต้องมีการคิดวิเคราะห์ให้ความ สนใจกับข้อมูลที่ได้รับจากบุคลากรในองค์กร เพื่อการคิดตัดสินใจในการนำข้อมูลมาใช้ในการปฏิบัติงานให้ เกิดผลสัมฤทธิ์รวมถึงการคิดวิเคราะห์แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นภายในองค์กรได้ ดังนั้นการเป็นนักวิเคราะห์จึงเป็น สิ่งจำเป็นของผู้บริหาร
4. Builds Community การสร้างชุมชนของผู้บริหารจะต้องมีการประสานเชื่อมโยงบุคคลต่าง ๆ ทั้ง ในและองค์กรให้มาประสานงานร่วมกัน เพื่อประโยชน์สูงสุดขององค์กร เพราะในปัจจุบันเราไม่สามารถที่จะ ทำสิ่งใดด้วยตนเอง จึงต้องเป็นผู้ประสานชุมชน การสร้างความร่วมมือระหว่างชุมชนและองค์กรภายนอกใน การสนับสนุนและส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
5. Visionary การมีวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาคือการมองภาพอนาคตขององค์กรที่เป็น ตัวกำหนดทิศทางไปสู่จุดหมายปลายทางขององค์กรที่องค์กรต้องการให้เกิดขึ้นเพื่อก้าวไปข้างหน้าให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น วิสัยทัศน์จะเป็นสิ่งที่ทำให้บุคลากรทุกคนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานและมุ่งไปสู่จุดหมาย เดียวกัน
6. Collaboration and Connection การสร้างความร่วมมือและการติดต่อเป็นหน้าที่ของผู้บริหาร สถานศึกษาที่จะต้องแสวงหา รวบรวม จัดเก็บ แบ่งปันข้อมูลและความรู้มาใช้ในการจัดการองค์กรให้ ผู้ปฏิบัติงานทุกฝ่ายสามารถปฏิบัติงานได้อย่างสอดคล้องกัน มีความเข้าใจที่ตรงกัน และปราศจากความขัดแย้ง ภายในสถานศึกษา อีกทั้งยังต้องประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกสถานศึกษา
7. Positive Energy การมีพลังเชิงบวกทั้งในด้านการรักษาสุขภาพกายให้แข็งแรงอยู่เสมอ การรักษา สุขภาพจิตที่ดี เนื่องจากผู้บริหารต้องเป็นผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่เชิงรุก ต้องดูแลเอาใจใส่ผู้ร่วมงาน ผู้ใต้บังคับบัญชา ต้องติดต่อสื่อสารกับบุคลากรทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา จึงต้องดูแลตนเองให้พร้อมปฏิบัติงานเสมอ ให้เกิดสัมพันธภาพอันดีในการปฏิบัติงานในสถานศึกษา และสร้างภาพลักษณ์ที่ดีต่อองค์กรภายนอก
8. Confidence ผู้บริหารจะต้องมีความเชื่อมั่นและมีความมั่นใจในการตัดสินใจแก้ปัญหาต่าง ๆ ภายในองค์กร สร้างความเชื่อมั่นให้กับบุคลากรในการบริหารสถานศึกษา ซึ่งความมั่นใจในตนเองก็เป็น บุคลิกภาพของความเป็นผู้นำในองค์กรที่สำคัญ จะทำให้เกิดความน่าเชื่อถือและเป็นที่ยอมรับของคนรอบข้าง
9. Commitment and Persistence ความมุ่งมั่นและความพากเพียรเป็นคุณลักษณะของผู้บริหารที่ จะทำให้เกิดความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษาที่ต้องอาศัยความทุ่มเทอย่างจริงจัง เป็นการผลักดันให้ บุคลากรในสถานศึกษาเกิดแรงบันดาลใจในการทุ่มเทในการปฏิบัติหน้าที่ไม่ย่อท้อต่อการทำงานและปัญหาที่ เกิดขึ้น ทำให้ผ่านพ้นปัญหาต่าง ๆ ไปได้และนำไปสู่ความสำเร็จของการพัฒนาสถานศึกษา
10. Willingness to learn ผู้บริหารจะต้องมีความเต็มใจที่จะเรียนรู้ และตื่นตัวที่จะเรียนรู้อยู่เสมอ เนื่องจากความรู้ ข้อมูลข่าวสารได้เกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วในศตวรรษที่ 21 เพื่อนำความรู้มา ประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษาให้สอดคล้องในยุคปัจจุบัน อีกทั้งยังเป็นการเสริมสร้างศักยภาพของผู้บริหาร และเสริมสร้างบุคลากรในสถานศึกษาให้เป็นผู้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

11. Entrepreneurial and Innovative การเป็นนักประกอบการและสร้างนวัตกรรมจากการนำเทคโนโลยีมาสร้างสรรค์สิ่งที้อำนวยความสะดวกในการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศทั้งการแก้ปัญหาและการสร้างจุดแข็งขององค์กรให้เป็นที่ยอมรับของผู้ปกครองที่ส่งบุตรหลานเข้าศึกษาในสถานศึกษา

12. Ability to Inspire การสร้างแรงบันดาลใจของผู้บริหารสู่บุคลากรในสถานศึกษาให้เกิดความคิดเชิงบวก ความกระตือรือร้นในการทำงาน เป็นการสร้างแรงจูงใจให้บุคลากรปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อคุณภาพขององค์กร

13. Empowerment ผู้บริหารต้องเพิ่มขีดความสามารถของตนเองด้วยการพัฒนาทักษะของตนเองในการบริหารสถานศึกษาด้วยการติดตามข้อมูลข่าวสาร และรู้ขีดความสามารถและความถนัดของผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อมอบหมายหน้าที่ของบุคคลให้ตรงกับความสามารถและความถนัดของงาน ซึ่งจะก่อให้เกิดความสำเร็จในการปฏิบัติงาน

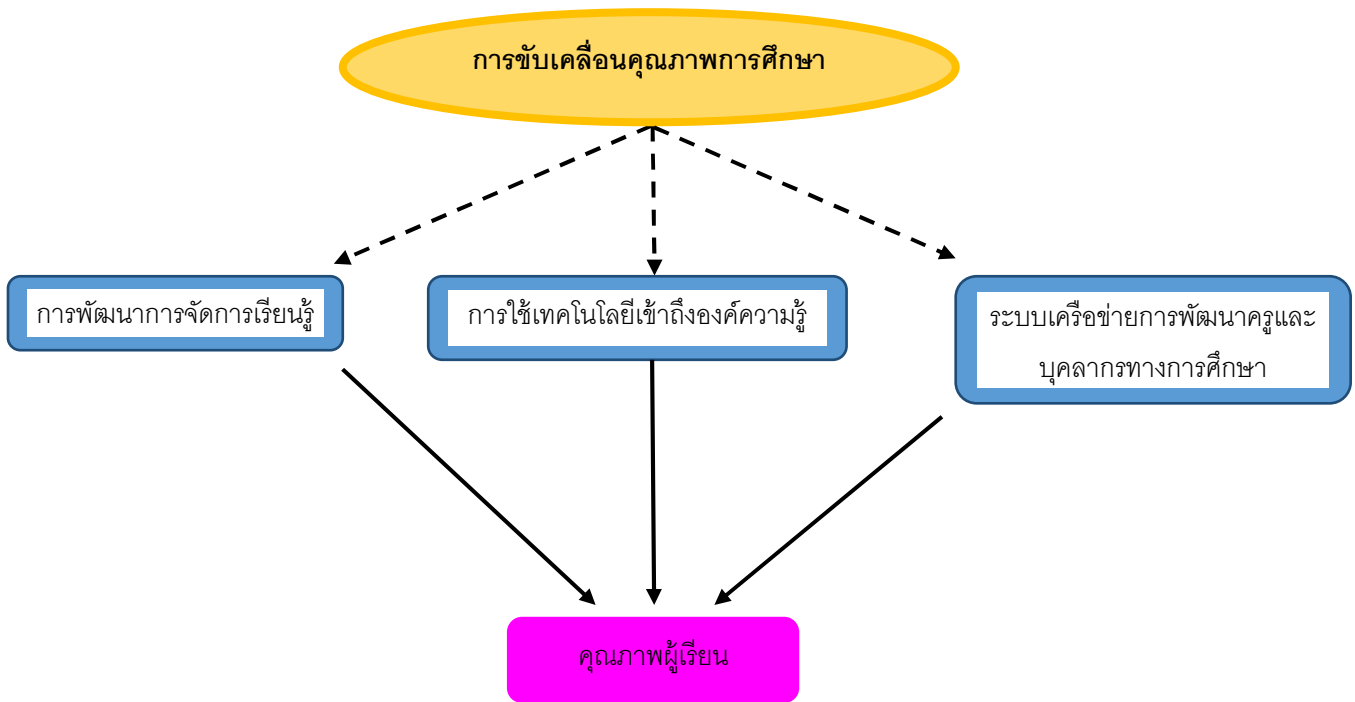
14. Good Model การเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้บริหารทำให้เกิดการเคารพนับถือและมีความยำเกรงในหมู่เพื่อนร่วมงานและผู้ใต้บังคับบัญชาทั้งแบบอย่างที่ดีในด้านการดำรงชีวิต และการทำงาน

15. Emotion ผู้บริหารต้องมีการควบคุมอารมณ์ตนเอง ไม่แสดงอารมณ์ในทางลบต่อผู้ร่วมงาน ถือเป็นกาให้เกียรติผู้ร่วมงานนอกจากนี้ควรอ่านใจคาดเดาคำคิดของคนรอบข้าง เพื่อเน้นการทำงานด้วยความพึงพอใจของทุกฝ่ายด้วยการสร้างทัศนคติในทางบวก การมีอารมณ์ขัน สุขุมรอบคอบ และสร้างความไว้วางใจต่อผู้ร่วมงาน

คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 จะต้องประกอบไปด้วย การเป็นนักคิดสร้างสรรค์ การคิดวิเคราะห์ เป็นนักสื่อสาร การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ การคิดบวก การเชื่อมั่นในตนเอง การมุ่งมั่นพากเพียร เป็นนักประกอบการและสร้างสรรค์นวัตกรรมทางเทคโนโลยี นักสร้างแรงบันดาลใจ และการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ซึ่งคุณลักษณะทั้งหมดที่กล่าวมานี้เป็นสิ่งที่ขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษา

การขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาในศตวรรษที่ 21

จากการประชุมสัมมนาในระดับคุณภาพการศึกษาของเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กล่าวถึงการดำเนินการในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างมีคุณภาพด้วยการพัฒนาผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการในการจัดการศึกษา และหน่วยงานให้ครอบคลุมองค์ความรู้และสมรรถนะที่จำเป็นในการปฏิบัติงานของผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา ดังนี้

ภาพที่ 2 การขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษา
ที่มา: เลขานุการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2559)

1. การใช้เทคโนโลยีการสื่อสารผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เพื่อให้ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาสามารถเข้าถึงองค์ความรู้ต่าง ๆ ได้ง่าย สะดวก และรวดเร็ว
 2. จัดให้มีระบบเครือข่ายการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยเน้นการพัฒนาการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self – Learning) เพื่อเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจในการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้ ความเข้าใจในการยกระดับคุณภาพการศึกษาในศตวรรษที่ 21 เช่น ระบบการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาด้วยระบบ TEPE Online ในรูปแบบ DLIT และ DLTV ทำให้ครูไม่ต้องทิ้งชั้นเรียนเพื่อเข้ารับการฝึกอบรม ซึ่งเป็นผลดีต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนได้อย่างทั่วถึง
 3. การพัฒนาผู้เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาและตรงตามความต้องการของผู้เรียน พร้อมกับการขับเคลื่อนนโยบายการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้ ทักษะ และสมรรถนะในการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่เป็นการเรียนรู้ร่วมกันระหว่าง ครูกับนักเรียน และนักเรียนกับนักเรียนด้วยกัน โดยนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน
- จากการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาในศตวรรษที่ 21 จะเห็นได้ว่าเทคโนโลยีมีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้ มีทักษะ และสมรรถนะในการปฏิบัติงานเพื่อเป้าหมายหรือผลผลิตที่สำคัญคือการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพและยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน

สรุป

สิ่งที่สำคัญในการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าประสงค์คือ ผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งเป็นกลไกที่สำคัญในการประสานการทำงานของบุคลากรในองค์กรให้มีการปฏิบัติงานไปในทิศทางเดียวกันอย่างเต็มศักยภาพเพื่อพัฒนาองค์กรให้ก้าวหน้าและมีคุณภาพยิ่งขึ้น ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีคุณลักษณะในด้านการเป็นนักคิดสร้างสรรค์ การคิดวิเคราะห์ เป็นนักสื่อสาร การสร้างชุมชนแห่งการ

เรียนรู้ การคิดบวก การเชื่อมั่นในตนเอง การมุ่งมั่นพากเพียร เป็นนักประกอบการและสร้างสรรค์นวัตกรรม นักสร้างแรงบันดาลใจ และการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีเพื่อสร้างความเชื่อมั่นและนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จ และในทางตรงกันข้ามกันหากผู้บริหารสถานศึกษาขาดคุณลักษณะในการเป็นผู้บริหารในศตวรรษที่ 21 ก็จะทำให้การจัดการศึกษาไม่ประสบผลสำเร็จได้เช่นเดียวกัน คุณลักษณะของผู้บริหารในศตวรรษที่ 21 นำไปสู่การขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาด้วยการพัฒนาผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ การใช้เทคโนโลยีเข้าถึงองค์ความรู้ และการสร้างระบบเครือข่ายการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้ มีทักษะ และสมรรถนะในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ

รายการอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่2) พ.ศ. 2545 พร้อมกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้องและพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ.2545. กรุงเทพมหานคร : องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.)
- ป ร ะ ก อ บ คุปรัตน์. (2552). **ผู้บริหารสถานศึกษา ชื่อและความหมาย**. แหล่งสืบค้น : http://pracob.blogspot.com/2009/11/blog-post_1389.html 2 มีนาคม 2561.
- เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2559). **การประชุมสัมมนายกระดับคุณภาพการศึกษาในศตวรรษที่ 21**. สืบค้นเมื่อ 2 มีนาคม 2561, จาก <http://www.moe.go.th/moe/th/news/detail.php?NewsID=45774&Key=news2>
- สุดาวรรณ เต็มเปี่ยม. (2553). **คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียน ตามทัศนะของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยอง เขต 2**. งานนิพนธ์การศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา.
- Gerald Aungus (2012). **21st Century Administrators: New Roles, New Responsibilities**) แหล่งสืบค้น <http://www.geraldaungst.com/blog/2012/03/21st-century-administrators-new-roles-newresponsibilities/>
- George Couros (2010) **The 21st Century Principal**. แหล่งสืบค้น : <http://connectedprincipals.com/archives/1663>